

Dobre prakse socialne participacije v domovih za stare ljudi v času epidemije covid-19

Good practices of social participation in homes for older people in the time of covid-19 epidemic

izr. prof. dr. Jana Mali, Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani

asist. Benjamin Penič, mag. soc. del, Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani

POVZETEK

Ljudje potrebujemo stike z drugimi ljudmi, v starosti pa se ta potreba še okrepi zaradi pojava zmanjševanja sovrstniških socialnih mrež. Epidemija covid-19 je posegla prav na področje socialnih stikov, saj se je socialna izolacija dolgo nakazovala kot edina rešitev za omejitev epidemije. Pri uvajanju tega ukrepa so vodilne stroke v času epidemije prezrle pomen socialne participacije v starosti. V prispevku želimo prikazati, kako so v domovih za stare ljudi, kljub novim razmeram epidemije, našli rešitve za ohranjanje in vzdrževanje stikov stanovalcev z drugimi ljudmi, da bi v čim večji meri zagotavljali njihovo socialno participacijo.

Epidemija covid-19 ni razkrila samo pomanjkljivosti sistemske ureditve oskrbe za stare ljudi, temveč tudi mnoge pomanjkljivosti v institucionalni oskrbi. Kljub stiskam in novim izzivom so se domovi za stare na spremembe odzvali z dobrimi praksami, ki si zaslužijo posebno pozornost. Zaradi omejenih možnosti osebnih obiskov so uporabili sodobno tehnologijo, zaposleni so stanovalcem namenili več svojega časa in iskali možnosti za individualno zadovoljevanje njihovih želja in potreb. Domovi za stare ljudi so okrepili povezanost z lokalno skupnostjo, organizirali individualne aktivnosti ali aktivnosti v manjših skupinah, prav tako pa so ob upoštevanju ukrepov za zaježitev in preprečevanje okužb organizirali aktivnosti in prireditve na prostem. V domovih za stare ljudi sta se okrepila medsebojno zaupanje in sodelovanje med stanovalci, zaposlenimi in sorodniki, oskrba pa je postala še bolj usmerjena k uporabniku.

Ključne besede: institucionalna oskrba, socialna participacija, socialno delo, epidemija covid-19.

ABSTRACT

We humans need contact with others, and in old age this need is exacerbated by the natural phenomenon of declining peer social networks. The covid-19 epidemic affected the area of social contact because for a long time social isolation was seen as the only solution to curb the epidemic. In adopting this measure, leading experts overlooked the importance of social

participation in old age during the epidemic. In this paper, we aim to show how, despite the new epidemic conditions in homes for older people, solutions were found to maintain and nurture contacts between residents and others to ensure their social participation as much as possible.

The covid-19 epidemic has highlighted not only the inadequacies of the system of care for older people, but also many shortcomings in institutional care. Despite the hardships and challenges, homes for older people responded to the changes with good practices that deserve special attention. They responded to the limited opportunities for face-to-face visits with the use of modern technology, staff devoted more time to residents, and found more ways to meet individual needs and desires. Homes for older people increased their links with the local community, organised individual or small group activities and held outdoor activities and events, taking into account measures to contain and prevent infections. In the old people's homes, mutual trust and cooperation between residents, staff and relatives was strengthened, and care became even more user-oriented.

Key words: institutional care, social participation, social work, covid-19 epidemic.

Uvod

Epidemija covid-19 je v naš vsakdanjik vnesla raznolike spremembe na več ravneh sodobnega življenja. V izredno kratkem času smo bili postavljeni pred nove izzive, odgovore in rešitve nanje pa smo morali šele najti. Negotovost je postala vsakdanja spremljevalka na mnogih ravneh našega dela in življenja.

Prve okužbe z novim koronavirusom v domovih za stare ljudi so institucionalno oskrbo v vsej svoji razsežnosti postavile v ospredje medijske pozornosti in splošne javnosti. Tudi drugi val epidemije je najprej prizadel stanovalce domov in ustvarjal se je vtis, da je koronavirus institucionalni virus (Flaker 2020), ki ga ne moremo odpraviti, podobno, kot ne moremo odpraviti institucij in njihovega škodljivega učinka na življenje ljudi.

Kako ravnati v novih razmerah, so se zaposleni skupaj s stanovalci domov za stare ljudi učili sami. Kljub izzivom, omejitvam in stiskam, ki jih je epidemija vnesla v delovanje domov, smo bili priča dobrim praksam na področju organizacije življenja in dela v domovih. Ukrepi, ki jih je sprejemala vlada za zaježitev epidemije, so bili pogosto v nasprotju z uveljavljenimi praksami oskrbe, ki v ospredje postavljajo stanovalce, njihove potrebe, želje, krepijo avtonomijo odločanja o življenju v domu ipd. V raziskavi o inovacijah dolgotrajne oskrbe smo jih pred leti popisali več kot devetdeset (Mali idr. 2018), zato smo imeli občutek, da se v razmerah epidemije niso kar izgubile. In imeli smo prav. V domovih so kljub strogim omejitvam družjenja zaposleni

našli inovativne rešitve, tako imenovane dobre prakse za zagotavljanje socialne participacije, s katerimi so krepili socialne vezi med stanovalci in njihovimi sorodniki ter med stanovalci in zaposlenimi. Zato želimo nekaj najvidnejših predstaviti v tem prispevku.

V medijih smo sicer lahko zasledili kakšno dobro prakso, večinoma pa smo zasledili prispevke, ki so poudarjali pomanjkljivosti institucionalnega sistema oskrbe, slabe bivalne in kadrovske razmere (Flaker 2020, 308). Strokovna javnost tudi ni bila seznanjena z dogajanjem v domovih, saj zaradi epidemije vse od pomladi 2020 ni bilo strokovnih srečanj, kongresov in drugih strokovnih dogodkov, na katerih bi si lahko izmenjali izkušnje s področja oskrbe starih ljudi. Zato smo se na aktivu socialnih delavk domov, ki deluje pri Skupnosti socialnih zavodov Slovenije in na Katedri za dolgotrajno oskrbo Fakultete za socialno delo, odločili, da organiziramo strokovno srečanje z uporabo programa Zoom. V februarju in marcu 2021 smo organizirali dve strokovni srečanja na temo dobrih praks socialnega dela in timskega sodelovanja zaposlenih, kar je vplivalo na višjo kakovost življenja stanovalcev domov. Na srečanju so sodelovali tako zaposleni v domovih za stare ljudi iz Mestne občine Ljubljana kot tudi drugih občin. Izkazalo se je, da je pomembno okrepiti socialne stike stanovalcev in jim omogočiti socialno participacijo v novih razmerah, ki jih predstavljajo ukrepi za zajezitev epidemije covida-19.

Pomen socialne participacije za stanovalce domov

Potreba po stikih in družabnosti je ena od osnovnih človeških potreb, za ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, pa predstavlja specifično področje, saj pri njenem zadovoljevanju naletijo na prenekatero težavo – od vzpostavljanja stikov do vzdrževanja ter razmejevanja med odvisnostjo in samostojnostjo. V naših novejših raziskavah (Mali idr. 2017; Mali idr. 2018; Mali idr. 2019) so stari ljudje izrazito izražali potrebo za zagotavljanju aktivne vloge v socialnih odnosih, ki smo jo poimenovali socialna participacija. Socialna participacija se kaže na različne načine, najpogosteje pa kot prispevek starih ljudi k delovanju v skupnosti. Novejše raziskave v ZDA kažejo, da se je participacija starih ljudi v različnih socialnih vlogah povečala (Scharlach in Lehning 2016, 91), kar je v veliki meri posledica višje izobrazbe starih ljudi, boljšega zdravstvenega stanja, večjega povezovanja med starimi in mladimi ljudmi kakor tudi novih prostovoljnih vlog, ki zapolnjujejo vrzeli propadlih državnih oblik pomoči in podpore.

Oblike socialne participacije so različne, vendar raziskave kažejo, da so učinki na življenje starih ljudi neodvisni od vrste participacije. Vsaka oblika socialne participacije za stare ljudi predstavlja priložnost za krepitev socialnih vezi, mrež in omrežja, ki se pričakovano krči zaradi umiranja sovrstnikov. Aktivnost in participacija v teh dejavnostih vplivata na fizično zdravje

starih ljudi, pa čeprav so morda v ospredju druženje, pripadnost verskim obredom ali doseganje ciljev društva, katerega člani so. Na drugi strani denimo pasivne dejavnosti, kot je npr. gledanje televizije, povečujejo tveganje za smrt (Scharlach in Lehning 2016, 93). Socialne aktivnosti, kot denimo obiskovanje prijateljev in skupinsko preživljanje prostega časa, zmanjšujejo smrtnost, ker zagotavljajo kombinacijo pozitivnih učinkov, kot so socialna vključenost, osebno zadovoljstvo, fizična in kognitivna stimulacija, in krepijo posameznikovo moč za samostojno življenje (Scharlach in Lehning 2016, 69).

Ljudje, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, so osamljeni, omejeni na stike z domačimi, ki zanje skrbijo, ali na stike z zaposlenimi v domu. Kontinuirano jim primanjkuje stikov z različnimi ljudmi, v domovih npr. z znanci in prijatelji iz domačega okolja, podobno je tudi v domačem okolju, saj se v primeru nezmožnosti samostojnega gibanja ne morejo udeleževati organiziranih dejavnosti za upokojence. Tisti, ki so omejeni pri samostojnem gibanju, potrebujejo prevoze, da bi obiskovali prijatelje, znance, a žal teh ni na voljo v zadostni meri. Prevoze potrebujejo tudi za urejanje osebnih stvari na uradih, pošti, banki – te storitve se umikajo iz mest na obrobje, dostop do njih pa je možen le s prevozom.

Upokojenci, ki obiskujejo upokojence na domu, zaznavajo veliko osamljenost med tistimi, ki niso zmožni samostojnega gibanja (Mali idr. 2019). Ostajajo vezani na dom, družino oziroma domače, ki ob številnih vsakodnevnih obveznostih lahko poskrbijo za osnovne življenjske potrebe svojih družinskih članov, ne zmorejo pa preprečiti njihove osamljenosti. Osamljenost vpliva tudi na zmanjševanje želja v starosti, omejitve pri doživljanju smisla življenja in s tem močno posega v zmanjševanje kakovosti življenja.

Na oblike socialne participacije v starosti vpliva mnogo dejavnikov. Kaže se, da so stari ljudje bolj socialno dejavni v bližini svojega doma, v soseski, v kateri živijo, se bolj povezujejo s sosedi in manj z ljudmi, ki ne živijo v njihovi bližini. To kaže, da so bolj odvisni od socialnih stikov, ki jih navezujejo neposredno v skupnosti, v kateri živijo. Na to vplivajo tudi njihove zmožnosti za mobilnost in pogoji, ki so v njihovi življenjski okolici dani za mobilnost. Močne socialne vezi v soseski so izrednega pomena za preprečevanje socialne izolacije in zagotavljanje blagostanja v starosti (Scharlach in Lehning 2016, 69).

Socialno participacijo determinirajo značilnosti socialnega kapitala, ki se v svojem bistvu nanašajo na kvantiteto in kvaliteto socialnih odnosov, ki jih ljudje vzpostavljamo v skupnosti, v kateri živimo. Med socialnimi odnosi predstavljajo posebno vrednost tisti, pri katerih socialne interakcije temeljijo na vzajemnem zaupanju in koristi. Obstajajo trije tipi socialnega kapitala: vezni, premostitveni in povezovalni. Vezni se nanaša na povezovanje znotraj sorodne skupine, npr. v starostnih skupinah. Premostitveni se nanaša na sodelovanje med različnimi skupinami,

npr. starostnimi, kjer gre za medgeneracijsko sodelovanje. Povezovalni pa opisuje sodelovanje med posamezniki, organizacijami ali institucijami v skupnosti, npr. prostovoljstvo v društvu upokojencev (Scharlach in Lehning 2016, 99).

Ljudem veliko pomeni osebni stik, neposredno družabništvo, da človeka vidijo, čutijo, se ga dotaknejo. Po telefonu je stik drugačen, predvsem kratkotrajen, a pogosto razbije dolgoročno izključenost iz skupnosti in nenehno osamljenost. Pomoč »na daljavo« ima določene prednosti, ki so se izkazale za pomembne še posebej v času epidemije covida-19. Zaradi omejenih socialnih stikov predstavljata klic po telefonu ali vzpostavitev video konference za veliko starih ljudi edino možnost stika z drugimi. Težave se kažejo v tem, kako uporabiti nove pripomočke za sporazumevanje (mobilne telefone, tablične računalnike, programe za video konference), kako stare ljudi v teh novih razmerah sploh naučiti in poučiti o rabi nove tehnologije. Že pred epidemijo covida-19 so imeli stari ljudje težave z uporabo sodobne komunikacijske tehnologije. Starim ljudem so bolj pomembni stiki v živo, ker dejansko potrebujejo družbo, v številnih situacijah pa tudi sočloveka, ki je pripravljen pomagati v stiski, ki jo starim ljudem povzroča odtujenost od ljudi.

Za zagotavljanje socialne participacije v dolgotrajni oskrbi potrebujemo skupnosti, ki spoštujejo stare ljudi, razumejo njihove specifične potrebe in so na splošno starosti prijazne, sprejemajo starost in je ne zapostavljajo ali izpostavljajo kot življenjsko obdobje, ki se ga bojimo ali ga ne želimo dočakati. Skupnosti, ki so starosti prijazne, so skupnosti, v katerih člani živijo polno in smiselno življenje v času staranja. Spremembe, ki jih v procesu staranja doživljajo ljudje, se nanašajo na običajno predvidljive fizične in kognitivne, ki spremljajo starost, kakor tudi psihične in socialne, ki določajo naš položaj v skupnosti. Starosti prijazne skupnosti upoštevajo vse naštetе vidike staranja, ki se spreminjajo tudi časovno in kulturno, zato se takšne skupnosti razvijajo, spreminjajo in so precej fleksibilne narave.

V starosti prijaznih skupnostih je pomembna subjektivna percepcija staranja. Najpogosteje stari ljudje navajajo, da na dobro staranje vplivajo stiki med ljudmi, še posebej pomembni so tesni prijateljski odnosi, medsebojna pomoč, spoštovanje in dobri medosebni odnosi (Scharlach in Lehning 2016, 18). Močno vplivajo tudi percepcija staranja, sprejemanje in doživljanje procesa staranja, pri čemer igra pomembno vlogo sprejemanje telesnih sprememb zaradi staranja, doživljanje zadovoljstva in srečnega življenja ter želja in smisla življenja v starosti.

Prilagajanje življenja staranju in obratno, prilagajanje staranja življenju, je eno od vodil, ki zagotavlja dobro, pozitivno naravnano staranje (ang. ageing well). Človek, ki se je pripravljen prilagajati na spremembe, ki jih prinaša proces staranja, bo tudi samo staranje razumel kot proces prilagajanja različnim pričakovanim in nepričakovanim spremembam (Scharlach in

Lehning 2016, 21). Takšen pogled na staranje je korak stran od uveljavljenega prepričanja, da stari ljudje ne marajo sprememb, ali celo, da se s spremembami niso pripravljene spoprijemati. Je tudi vodilo za zagotavljanje socialne participacije, kajti brez razumevanja staranja kot procesa prilagajanja spremembam ne moremo razumeti pomena participacijske vloge starih ljudi.

Pomembno je, da spoznanja o socialni participaciji strokovnjaki poznajo in da jih pri svojem delu kar se da upoštevajo. In kako jih lahko upoštevajo v institucionalnem okolju in v razmerah, ki jih narekuje epidemija covid-19? Na to vprašanje bomo iskali odgovore v nadaljevanju.

Nekatere nove, dobre institucionalne prakse za krepitev socialnih stikov

Epidemija je močno omejila stike stanovalcev s sorodniki in drugimi ljudmi, ki sestavljajo socialno mrežo stanovalcev. Zaposleni so prepoznali pomanjkanje stikov in spremljajočo stisko stanovalcev ter njihovih sorodnikov že v začetku epidemije, zato so veliko pozornosti namenili vzpostavljanju in ohranjanju stikov z uporabo moderne tehnologije – pametnih telefonov, tabličnih in prenosnih računalnikov. Uporabljali so jih za vzpostavljanje video klicev s sorodniki. Pri izvajanju video klicev so sodelovali tako zaposleni kot tudi javni delavci in prostovoljci. Posluževali so se različnih računalniških programov, med katerimi sta prevladovala Zoom in Skype za pogovore v živo in elektronska pošta za dopisovanje. Zaposleni so sorodnike in stanovalce spodbujali k pisanju pisem in elektronskih sporočil ter opravljanju telefonskih klicev. Ob vzpostavljanju novih praks so se zavedali, da te oblike ne morejo nadomestiti neposrednih stikov, zato so iskali načine za izvajanje obiskov. Glede na kadrovske, prostorske in druge zmožnosti ter ob upoštevanju ukrepov za zaježitev in preprečevanje okužb so domovi za stare ljudi omogočali obiske za stanovalce, pri katerih bi odsotnost stikov lahko predstavljala veliko tveganje za poslabšanje zdravja (denimo pri ljudeh z demenco), vsi pa so omogočali obiske za stanovalce, ki potrebujejo paliativno oskrbo.

Močno se je osvetlila nujnost pravočasnega obveščanja sorodnikov in zainteresirane javnosti. Zaposleni so okrepili obveščanje preko telefona, elektronske pošte, spletne strani doma in različnih socialnih omrežij (na primer Facebook, Messenger ipd.). S tem se je močno okrepilo tudi medsebojno zaupanje, za sorodnike in stanovalce pa je redna obveščenost delovala razbremenilno in pomirjujoče.

Okrepili so se tudi medsebojni odnosi med stanovalci in zaposlenimi. Zaposleni so si vzeli več časa za pogovor s stanovalci in po svojih najboljših močeh z individualnimi pristopi skušali nadomestiti tisto, kar je epidemija omejila ali odvzela. Okrepil se je timski duh, ne le med zaposlenimi, temveč tudi v odnosu med stanovalci in zaposlenimi, s ciljem zagotoviti čim bolj

človeške razmere v nečloveških razmerah epidemioloških ukrepov. Krepitev sodelovanja in medstrokovno dopolnjevanje sta tako predstavljala korak bližje holistični in k uporabniku usmerjeni oskrbi.

Domovi za starejše so prepoznali nujnost organiziranja in izvajanja aktivnosti za stanovalce, zato so ob upoštevanju ukrepov začeli izvajati predstave in koncertov na prostem kot tudi skupinske telovadbe. Mnogi stanovalci so se prireditve in dejavnosti lahko udeležili kar s svojega balkona, kar je bila za njih nova izkušnja, ki so jo z odobravanjem sprejeli. S takšnimi praksami so omogočili tudi praznovanje rojstnih dni, še posebej obeleževanje stoletnic. V drugem valu epidemije se niso odpovedali novoletnemu praznovanju, le njihovo izvedbo so prilagodili novim razmeram. V enem od ljubljanskih domov so novoletni koncert izvajali v domu, stanovalci pa so ga preko aplikacije Zoom spremljali v svojih sobah.

Zaposleni so poskrbeli, da so sorodniki lahko varno dostavili zelena darila, obenem pa tudi sami opravili nakupe priboljškov po željah stanovalcev. S takšnim ravnanjem so razbijali togost institucionalnega življenja in vnašali elemente normalizacije življenja v tako imenovano »koronsko institucionalno okolje«.

Razmere epidemije so v nekaterih domovih okrepile povezanost z lokalno skupnostjo. Ob upoštevanju epidemioloških ukrepov so bili deležni donacij tako za stanovalce kot zaposlene in različnih oblik pomoči prostovoljcev ter drugih organizacij. Okrepilo se je sodelovanje s prostovoljci. Tako so v enem od ljubljanskih domov prostovoljci posneli sporočila za stanovalce, zaposleni pa so jim te posnetke predvajali. S posnetki so nekako nadomestili osebne stike, ki so bili prepovedani zaradi ukrepov za zaježitev epidemije.

Podobno je ugotovila tudi študentka magistrskega študija na Fakulteti za socialno delo Maja Stojchevska (2021), ki je v okviru študijskih obveznosti opravila kvalitativno raziskavo v treh domovih za stare ljudi na območju Ljubljane. Intervjuje je v decembru 2020 opravila s socialnimi delavci oziroma delavkami, raziskovala pa je predvsem, kako je epidemija vplivala na ritem življenja v domu za stare ljudi, kako so ukrepi za zaježitev in preprečevanje okužbe z virusom vplivali na potek vsakdanjika stanovalcev, kako so zaposleni stanovalcem zagotavljali občutek varnosti in kakšne so bile strategije za izboljšanje kakovosti življenja v domu ter ustvarjanje dobrega vzdušja.

Z raziskavo je Stojchevska (2021) ugotovila, da so se stanovalci močno razveselili video klicev, pisem in telefonskih pogovorov, nekaj tako preprostega pa jim je celo zaznamovalo dan in ga polepšalo. Aktivnosti v domovih so potekale v majhnih skupinah ali individualno, v toplejših dneh so bile prireditve organizirane na prostem. Sodelujoči v raziskavi so poudarjali pomen pristnega človeškega stika in opisovali, koliko jim pomeni, da so si zaposleni vzeli čas za

pogovor, sprehod, pomoč pri klicu sorodnikov ali za obujanje prijetnih spominov, nemalokrat pa so zaposleni naklonjenost izkazovali tudi z majhnimi opravili, ki so jih sicer opravljali sorodniki. Več je bilo individualnega dela s stanovalci in njihovimi sorodniki, v veliko pomoč pri tem pa so bili tudi študenti in prostovoljci. V raziskavi je Stojchevska (2021) ugotovila, kako pomembno je sprotno obveščanje sorodnikov in stanovalcev ter razvijanje medsebojnega sporazumevanja. Intervjuvanci so ubesedili, da so si pogosto »nadedli« veder obraz in poskrbeli za dobro voljo, ki se je tako lažje selila tudi med stanovalci.

Zaključek

Zagotovo je epidemija razgrnila mnoge pomanjkljivosti v ureditvi institucionalne oskrbe za stare ljudi in poglobila obstoječe neenakosti med ljudmi, a so domovi za stare ljudi razvili mnoge uspešne pristope, rešitve, odgovore na potrebe stanovalcev in oblikovali usmeritve za oskrbo, ki bodo uporabne tudi po koncu epidemije.

Na strokovnih srečanjih aktiva socialnih delavcev in delavk v domovih za stare ljudi smo bili presenečeni, ko smo spoznali, da se je socialno delo v domovih za stare ljudi v času epidemije vrnilo k svojim »koreninam«, kar se kaže z zagotavljanjem individualizacije storitev, krepitvijo dostojanstva in avtonomije stanovalcev oziroma zagotavljanjem socialne pravičnosti. Priča smo inovativnostim in okrepitvi nekaterih ravni življenja in dela v domovih za stare ljudi, ki kažejo na možnosti in priložnosti za razvoj institucionalne oskrbe ter presegajo tradicionalno pojmovanje institucionalne oskrbe.

Epidemija vsekakor nima le negativnih posledic na življenje in delo v domovih. V tistih domovih, ki so v epidemiji prepoznali priložnost za razvoj boljših oblik oskrbe, kot smo jih poznali pred epidemijo, smo našli primere dobrih praks, ki krepijo moč stanovalcev in vlivajo upanje za razvoj dolgotrajne oskrbe po meri starih ljudi.

Literatura

1. Flaker, Vito. 2020. Corona virus institutionalis – kronski institucionalni virus. *Socialno delo*, 59(4): 307–324.
2. Mali, Jana, Vera Grebenc, Vito Flaker, Andreja Rafaelič, Tjaša Filipović, Amra Šabić, Maruška Lucija Peršič in Tina Zaplatar. 2017. *Hitra ocena potreb in storitev dolgotrajne oskrbe v Občini Straža: končno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
3. Mali, Jana, Vito Flaker, Mojca Urek in Andreja Rafaelič. 2018. *Inovacije v dolgotrajni oskrbi: primer domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

4. Mali, Jana, Vera Grebenc, Anamarija Kejžar, Davorin Buher, Laura Fajković, Klara Koželj, Anže Štrancar in Maja Zupan. 2019. *Ocena potreb in storitev dolgotrajne oskrbe v Občini Žirovnica: končno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
5. Scharlach, Andrew in Amanda Lehning. 2016. *Creating Aging – Friendly Communities*. New York: Oxford University Press.
6. Stojchevska, Maja. 2021. *Življenje v domovih za stare ljudi v času epidemije covid-19. Izpitna naloga pri predmetu Dolgotrajna oskrba in socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.